

VIKBA11

Selekční jazyky

14. 10. 2016: Typologie SJ (P4+K2)

FF MU, podzim 2016

Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Vývoj selekčních jazyků

- Diachronní (historický) pohled na selekční jazyky

- Pojem „selekční jazyk“ pochází z 50./60. let 20. století

(u nás první rozsáhlejší teoretická práce O. Sechser, J. Mojžíšek, M. Königová: Selekční jazyk a jeho popis. Praha, 1968).

- Historii systémů, které dnes označujeme jako selekční jazyky, lze však sledovat až do antiky.

Vývoj selekčních jazyků

- Filozofické klasifikace jako základ univerzálních knihovních klasifikací 19. a začátku 20. století
- Vznik a vývoj velký klasifikačních systémů
 - Deweyho desetinné třídění (DDC, DDT)
 - Třídění Kongresové knihovny (LCC)
 - Mezinárodní desetinné třídění (MDT)
 - Dvojtečkové třídění (CC; S. R. Ranganathan)
 - Blissovo bibliografické třídění (BC; H. E. Bliss)

Vývoj selekčních jazyků

- Systémy založené na přirozeném jazyce jako odlišný a pro uživatele přijatelnější přístup k fondům
- Vznik a vývoj předmětových selekčních jazyků:
 - předmětová hesla
 - klíčová slova
 - klíčová slova z názvů dokumentů (rejstříky typu KWIC, KWOC)
 - unitermy jako předchůdce tezaurů
 - tezaury

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

Deweyho desetinné třídění

- (Dewey decimal classification)
- Melvil Dewey, 1876
- pragmaticky orientovaný systém enumerativního charakteru
- používá se po celém světě
- základní charakteristika systému
- hlavní třídy (DDC Summaries)

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

- Deweyho desetinné třídění
- 500 Natural sciences and mathematics
 - 510 Mathematics
 - 516 Geometry
 - 516.3 Analytic geometries
 - 516.37 Metric differential geometries
 - 516.375 Finsler Geometry

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

Třídění Kongresové knihovny

- (Library of Congress Classification)
- Kongresová knihovna, přelom 19. a 20. století
- pragmatický, enumerativní systém orientovaný na americké reálie
- různé obory jsou rozpracovány v různém rozsahu podle původních potřeb Kongresové knihovny
- hlavní třídy

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

Mezinárodní desetinné třídění

- (Universal Decimal Classification)
- Paul Otlet, Henri La Fontaine, začátek 20. století
- základem DDT
- kombinace hierarchického a fazetového přístupu
- rozšířeno celosvětově v mnoha institucích
- hlavní třídy

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

Dvojtečkové třídění

- (Colon Classification)
- Shiyali Ramamrita Ranganathan, 1933
- fazetový přístup (základní formulace PMEST)
- používáno velmi omezeně, teoreticky však velmi přínosné
- hlavní třídy

Typologie selekčních jazyků

Klasifikační systémy (systematické selekční jazyky)

Blissovo bibliografické třídění

- (Bliss Bibliographical Classification)
- Henry Evelyn Bliss, 1940-1953
- dvě verze systému (BC1, BC2)
- založeno na filozofickém přístupu
- fazetový přístup
- teoreticky fundované, ale rozšířilo se minimálně
- základní třídy

Typologie selekčních jazyků

Předmětové selekční jazyky

Předmětová hesla

- (subject headings)
- rozvíjela se na řadě míst nezávisle na sobě, později dílčí standardizace a harmonizace, v současnosti rozšířená Předmětová hesla Kongresové knihovny (Library of Congress Subject Headings), s úpravami používá i Národní knihovna ČR
- zpočátku silný princip prekoordinace byl postupně oslaben
- přesná pravidla pro tvorbu lexikálních jednotek
- dříve ČSN 01 0188
- [příklad \(NK ČR\)](#)

Typologie selekčních jazyků

Předmětové selekční jazyky

Klíčová slova

- (keywords)
- obvykle volně tvořená klíčová slova s oslabenou (nebo žádnou) strukturou a omezeně řízeným slovníkem
- výhodou flexibilita, nevýhodou nepřehlednost z důvodu neřízeného slovníku

Typologie selekčních jazyků

Předmětové selekční jazyky

Klíčová slova z názvu

- (title keywords)
- nejrychlejší přístup k obsahu dokumentů
(není nutné vytvářet apriorní slovníky)
- nevýhoda: závislost na jazyce
- dříve různé způsoby prezentace typu KWIC,
KWOC

Typologie selekčních jazyků

Předmětové selekční jazyky

Unitermy

- (uniterms)
- Mortimer Taube, 50. léta 20. století
- silná postkoordinace (v původním systému jen jednotlivá slova)
- později systém obohacen o gramatické prostředky a strukturu a stal se předchůdcem tezaurů

Typologie selekčních jazyků

Předmětové selekční jazyky

Tezaury

- (thesauri)
- první tezaury: přelom 50. a 60. let 20. století
- předobrazem tezauru jako SJ pojmové slovníky (např. Rogetův thesaurus)
- postkoordinovaný systém s řízeným slovníkem s hierarchií a dalšími typy vztahů
- obvykle zaměřen na konkrétní obor nebo oblast, jazykové bariéry překonávají vícejazyčné tezaury
- ČSN 01 0193 (jednojazyčné t.), ČSN 01 0172 (vícejazyčné t.)
- [příklad \(Eurovoc\)](#)